

Startnotitie Gastvrij Fryslân 2028

Inhoud

1.	Analyse en context	- 4 -
1.1	Wat is Recreatie en Toerisme?	- 4 -
1.2	Recreatie en toerisme in Fryslân; nu en straks.....	- 4 -
2	Partijen, taken en rollen, huidige inspanningen	- 6 -
2.1	Partijen, taken en rollen.....	- 6 -
2.2	Huidige provinciale inspanningen: Bestuursakkoord Geluk op 1	- 7 -
2.3	Integraal beleid.....	- 8 -
2.4.	Wat vragen partners van de provincie?	- 8 -
3	Varianten voor provinciale inzet recreatie en toerisme	- 10 -
3.1	Faciliteren slimme groei basis	- 10 -
3.2	Aanjagen slimme groei en een plus op marketing	- 11 -
3.3	Aanjagen slimme groei, plus op marketing en koppelkansen	- 13 -
4.	Onze voorkeur: variant 3 aanjagen slimme groei plus op marketing en koppelkansen. -	15 -

Inleiding

Voor u, Statenleden, ligt de startnotitie Gastvrij Fryslân. Met deze notitie vragen wij u het kader te bepalen voor de verdere ontwikkeling van het beleid rond Recreatie & Toerisme (hierna R&T).

Eind 2019 loopt de huidige beleidsbrief 'Economie van de Gastvrijheid' af. In het nieuwe bestuursakkoord, periode 2019-2023, wordt ingezet op het voorzetten van het R&T beleid in de volgende periode. "We maken graag samen keuzes op dit terrein, zowel met de sector als met alle Statenfracties", zo valt te lezen in het bestuursakkoord. In het bestuursakkoord wordt ook opdracht gegeven voor deze startnotitie om zo een brede discussie te kunnen voeren over de gewenste keuzes.

Position Paper Gastvrij Fryslân

Voorafgaand aan deze startnotitie is de [Position Paper Gastvrij Fryslân](#) opgesteld (samen met de sector verenigd in de Toerisme Alliantie Fryslân, (TAF). Deze is op 29 januari 2019 ter kennisgeving aangeboden aan de Staten en op 5 juni 2019 besproken in de beeldvormende commissie (zie kader). De essentie van dit stuk is dat er meerdere groeiscenario's denkbaar zijn voor Fryslân, maar dat er in alle scenario's sprake moet zijn van een slimme groei. Dit betekent dat toerisme bijdraagt aan een prettige en gezonde leefomgeving, behoud van natuur- en cultuurerfgoed en toekomstbestendige banen voor de beroepsbevolking. Toerisme draagt dan bij aan brede welvaart. Dit is in lijn met de koers van het nieuwe Bestuursakkoord Fryslân 'Geluk op 1'.

Kader: Beeldvormende commissie 5 juni 2019

De Position Paper is besproken tijdens de beeldvormende commissie van 5 juni 2019. U heeft als Staten destijds uitgesproken ambitie te hebben voor dit beleidsterrein, maar ook duidelijke kaders meegegeven: toerisme moet duurzaam zijn en er zijn grenzen aan groei. Dit onderschrijft het credo slimme groei zoals dat ook omschreven staat in de Position paper, maar ook in deze startnotitie is verwerkt.

Opgaven en rollen

Samen met de sector is ook geïnventariseerd welke prioritaire opgaven er liggen. Deze komen in dit document aan de orde in paragraaf 2.4. Bij het inventariseren is ook duidelijk geworden dat de gevraagde rol en inzet van provincie Fryslân anders zal zijn dan de voorgaande bestuursperiode en dat dit per opgave verschilt.

Visie Waterrecreatie

Een ander document dat van invloed is op deze startnotitie en de nog te volgen beleidsbrief is de [visie Waterrecreatie](#). Het Friese Merenproject is inmiddels afgerond en de evaluatie is samen met deze visie behandeld in PS van 27 februari van 2019. Uw Staten hebben de opdracht gegeven dit uit te werken, samen met de door PS genomen besluiten daarover, in een beleids- en uitvoeringsprogramma Gastvrijheidseconomie.

Ontwikkelingen

Toerisme in Nederland groeit sterk. Het aantal binnenlandse en buitenlandse bezoekers neemt exponentieel toe (zie [Position Paper](#)). Het beleidsveld staat maatschappelijk en politiek-bestuurlijk in de belangstelling. Dit najaar heeft de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur haar advies '[Waardevol toerisme](#)' uitgebracht. In dit advies stelt de raad: "Effectieve sturing van toerisme vergt meer beleidsaandacht en -capaciteit op alle overheidsniveaus". De groei van het toerisme in Nederland zal aanhouden, zo luiden de prognoses. Sterker nog, de stijgende lijn van de afgelopen decennia is naar verwachting nog maar het begin van een veel forsere groei: van 42 miljoen binnenlandse en buitenlandse bezoekers in 2017 naar ruim 59 miljoen in 2030."

Tot slot

In de volgende hoofdstukken volgt een schets van de sector R&T, het speelveld, wie onze stakeholders zijn en wat de huidige inspanningen zijn van provincie Fryslân. Tot slot worden er drie scenario's aan u voorgelegd en toegelicht waarvan een is gekenmerkt als voorkeursvariant. Wij wensen u veel succes met het maken van een keuze en kijken uit naar het in samenwerking met de sector oppakken van kansen en uitdagingen welke toerisme Fryslân biedt.

Kader

Financiële kaders

Het Bestuursakkoord 2019 – 2023 kent onder resultaat 50 voor Gastvrijheidseconomie jaarlijks een tijdelijk budget van € 3,25 mln en structureel € 2,6 mln. In de bestuursperiode 2016 – 2019 omvatte de beleidsbrief Economie van de Gastvrijheid een soortgelijke jaarlijkse investeringsomvang van circa € 5 mln, waarvan € 2,6 mln structureel en € 2,4 mln tijdelijk. In dezelfde periode werden de laatste investeringsprojecten van het Friese merenproject afgerond en ten opzichte van vorige bestuursperiodes kenmerkte de periode 2016 – 2019 zich door fors lagere investeringen van de provincie.

1. Analyse en context

1.1 Wat is Recreatie en Toerisme?

Tot 2010 hanteerde provincie Fryslân voor dit beleidsveld de term Recreatie en Toerisme. Sindsdien is, mede vanwege de sterkere nadruk op economie, de beleidsterm Gastvrijheidseconomie ingeburgerd geraakt. Met de sterkere aandacht voor de leefomgeving wordt de term 'toerisme' al dan niet in combinatie met recreatie weer meer toegepast. In deze startnotitie gaan wij uit van de definitie die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hanteert:

“Er is sprake van toerisme bij bezoeken aan bestemmingen buiten ‘de normale omgeving’, waarbij geldt dat deze bezoeken langer duren dan twee uur en worden ondernomen vanuit een recreatief toeristisch of zakelijk toeristisch motief.”

Deze startnotitie richt zich op zowel inkomend als binnenlands toerisme en zowel op eendaagse als meerdaagse bezoekers. Tot bezoekers worden dus niet alleen buitenlandse bezoekers aan een stad, dorp, strand of erfgoedlocatie gerekend, maar ook Nederlandse dagjesmensen die naar een pretpark of museum gaan, wandelend of fietsend de natuur verkennen, winkelen of een avondje uitgaan. Waterrecreatie is een onderdeel van het beleidsveld R&T.

1.2 Recreatie en toerisme in Fryslân; nu en straks

Het jaar 2018 markeerde een nieuwe periode voor de Friese gastvrijheidseconomie. Leeuwarden/Fryslân was Culturele Hoofdstad van Europa. Fryslân behaalde in 2018 plek drie van mooiste ontdekte bestemmingen van *Lonely Planet*. Andere resultaten over het jaar 2018 zijn opgenomen in een monitoringsrapportage. Via [het informatiedossier](#) krijgt u nog meer inzicht in cijfers, grafieken en toelichtingen.

De afgelopen bestuursperiode zijn er jaarlijks monitoringrapportage gemaakt over de ontwikkelingen. De gemeten indicatoren zijn:

1. de omzet in de Friese gastvrijheidseconomie
2. het aantal banen in de Friese gastvrijheidseconomie
3. ranking van Fryslân in de nationale top van gekozen bestemmingen
4. waardering van bezoekers

Groei Fryslân versus nationaal

Toeristische groei in Fryslân is in 2015, 2016 en 2017 lager geweest dan het Nederlandse gemiddelde. Het is vooral drukker geworden in stedelijke regio's als Amsterdam en dit heeft gezien de omvang een grote invloed op de cijfers van het Nederlandse gemiddelde. Opvallend is dat Fryslân wat betreft de buitenlandse markt sterker is gegroeid in 2018. Dit effect kan ongetwijfeld worden toegeschreven aan Culturele Hoofdstad. Desondanks is de ranking van Fryslân ten opzichte van andere Nederlandse provincies de afgelopen vier jaar vrijwel onveranderd en heeft Fryslân daarin wat volume betreft een bescheiden aandeel. Daar tegenover staat dat Fryslân goed, zo niet het beste, scoort als het gaat over kwaliteit, zowel wat betreft waardering van bezoekers als kwaliteit van de infrastructuur (nummer één fietsprovincie). Jaarlijks monitoren we die ontwikkeling (zie monitoringsrapportage) en na dit jaar volgt de eindevaluatie van de beleidsperiode beleidsbrief Economie van de Gastvrijheid 2016 – 2019.

Toerisme straks

De verwachting is dat toerisme in Nederland fors groeit tot aan 2030 (zie [Position Paper](#)). Zonder sturing wordt het vooral drukker op de nu al drukke plekken en op piekmomenten. De grootste groei treedt momenteel op buiten onze provincie (o.a.. Amsterdam, andere grote steden, Noordzeekust). Om onze ambities en opgaven te verkennen, is in samenwerking met Friese ondernemers, overheden en onderwijs begin dit jaar de Position Paper Gastvrij Fryslân 2030 opgesteld. Met hierin een schets van drie denkbare scenario's voor Fryslân. Dit varieert van voortzetting met beperkte groei (scenario 2030a) tot aan verdubbeling van het Friese toerisme (scenario 2030c). Bij scenario c is er een substantieel hogere inspanning van de provincie nodig, bijvoorbeeld op marketing, dan in geval scenario 2030a. Alleen zijn de provinciale middelen voor de nieuwe bestuursperiode beperkt. Deze liggen nagenoeg in lijn met de afgelopen (beleidsarme) bestuursperiode en fors lager dan de daarop voorgaande bestuursperiodes voor 2015. Daar komt bij dat er afgelopen jaar, ook in deze sector, een tekort aan arbeidskrachten is ontstaan en de verwachting is dat de Friese beroepsbevolking als geheel nog verder krimpt de komende jaren.

Bestemming Nederland

Het Rijk wil samen met NBTC Holland Marketing en provincies komen tot een gezamenlijk uitvoeringsprogramma 'Bestemming Nederland' gezien de sterke groei van buitenlandse toeristen naar ons land. Dit uitvoeringsprogramma kan middelen bieden die gericht zijn op het ontlasten van nu te drukke toeristische regio's en het stimuleren van inkomend toerisme naar de regio's die toeristische groei goed kunnen gebruiken.

Accentverschuiving

De Position Paper Gastvrij Fryslân (provinciaal) en het Perspectief Bestemming Nederland (nationaal) markeren een accentverschuiving in het denken over R&T. Brede welvaart komt centraal te staan en een slimme groei van toerisme kan daarin een hulpmiddel zijn en is geen doel op zich. Wat betreft de koers van het bestuursakkoord 'Geluk op 1' en focus op brede welvaart, is de gewenste richting wel duidelijk, maar dat vraagt wel een omslag in denken.

Resultaat 50 uit het bestuursakkoord is 'de groei in het Friese recreatie en toerisme is bijgebogen naar 'slimme groei'. Dit draagt bij aan:

- a) een prettige en gezonde leefomgeving, zodanig dat voorzieningen op het platteland op peil blijven en waar inwoners hun vrije tijd graag in eigen provincie besteden;
- b) behoud van natuur- en cultuurerfgoed, zodanig dat er nieuwe inkomsten worden aangeboord voor de bekostiging daarvan en nieuwe ontwikkelingen niet ten koste gaan van bestaand erfgoed;
- c) toekomstbestendige banen, zodanig dat er ruimte is voor het MKB om te investeren in betere arbeidsvoorwaarden, een hogere arbeidsproductiviteit en het bieden van een interessant vestigingsklimaat voor jonge ondernemers en gezinnen.
- d) Een circulaire economie.

De ontwikkelingen en ambities vereisen criteria die op elkaar aansluiten. De gehanteerde indicatoren van de afgelopen bestuursperiode zijn minder geschikt voor de nieuwe doelen. De ontwikkelingen en ambities vereisen een andere rol en inzet van de provincie dan voorheen. Deze startnotitie gaat dan ook over de keuze welke rol en ambitie de provincie kiest in het werken aan de te verwachten opgaven.

2 Partijen, taken en rollen, huidige inspanningen

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke overheidspartijen een rol spelen in het beleidsveld R&T inclusief taken. Deze startnotitie is bedoeld voor het ontwikkelen van provinciaal beleid. Omwille van de focus laten we daarom de partijen uit het onderwijs en ondernemers achterwege. Dit wil niet zeggen dat we het belang niet inzien van deze partijen. Juist wel; wij geloven erin dat samenwerken leidt tot de juiste innovaties en ontwikkelingen in deze sector. Meer hierover in hoofdstuk drie.

2.1 Partijen, taken en rollen

Rijksoverheid

Bij de landelijke overheid valt R&T primair onder het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK). De beleidsinzet van het Ministerie van EZK is beperkt: enkele ambtenaren houden zich bezig met toerisme en er gaat geld naar het NBTC. Vanaf 2011 is het budget van het NBTC gehalveerd: van € 16,8 miljoen naar € 8,3 miljoen. Een aantal provincies heeft, omwille van het belang voor de regio, het rijk de afgelopen jaren gevraagd toerisme hoger op de Haagse agenda te zetten en meer in te zetten op spreiding. De gedachte daarbij is dat de groei van het aantal buitenlandse gasten en bestedingen meer dan tot op heden in de regio ten goede kan komen aan regionale economie en leefbaarheid. Juist nu in een aantal stedelijke regio's waaronder Amsterdam toerisme ten kosten lijkt te gaan van leefbaarheid.

Provincies

Provincies zijn verantwoordelijk voor het ruimtelijk economisch beleid en een vitaal platteland. Toerisme is daarbinnen een belangrijk thema, gezien de economische betekenis die deze sector heeft voor de leefbaarheid van regio's en plaatsen.

Provincie Fryslân voert net als andere minder stedelijke provincies van oudsher een actief beleid op het gebied van R&T. Dat is mede het gevolg van het relatieve belang van toerisme voor de Friese regionale economie als ook de positieve bijdrage die toerisme levert aan leefbaarheid en instandhouding van voorzieningen op het platteland..

Gemeenten

Voor het overgrote deel zetten gemeenten in op groei van toerisme (meer bezoekers, langer verblijf). In het gemeentelijk beleid wordt toerisme, ook bij de Friese gemeenten, vooral benaderd als kans voor economische ontwikkeling en leefbaarheid. Het bevorderen van de groei van werkgelegenheid en bestedingen in de lokale economie voeren de boventoon. Van oudsher is er een nauwe samenwerking tussen Friese gemeenten en provincie op het beleidsveld R&T.

Europa

De Europese Unie heeft in het verleden met substantiële middelen bijgedragen aan toeristische structuurversterking in Fryslân. De komende jaren richten Europese middelen zich voor wat betreft toerisme vooral op kennisontwikkelingsprogramma's. Daarnaast lopen er tot 2020 nog LEADER programma's in Noordwest Fryslân en Noordoost Fryslân.

Systeemorganisaties

Merk Fryslân is de provinciale marketingorganisatie van Fryslân. De evaluatie Merk Fryslân is medio oktober naar de Staten verstuurd. De organisatie is verantwoordelijk voor de promotie en marketing van de sterke merken Friesland en de Wadden. Merk Fryslân wordt grotendeels gefinancierd door provincie Fryslân vanuit structurele en incidentele middelen. Daarnaast dragen de gemeenten beperkt bij aan de financiering en is een beperkt deel afkomstig vanuit de markt. Merk Fryslân is als provinciale marketingorganisatie de schakel tussen enerzijds Nationale marketing via het NBTC en anderzijds de regiomarketing in de Friese.

Recreatieschap Marrekrite is een gemeenschappelijke regeling van 13 Friese gemeenten en de provincie. Marrekrite is al meer dan 60 jaar hét recreatieschap voor het Friese water en land. Het doel is om de recreatie in Fryslân zo goed mogelijk te ondersteunen en de Marrekrite doet dat door op water en op land voorzieningen aan te leggen en te onderhouden. Marrekrite voert namens de provincie en de gemeenten centraal een aantal taken uit die zij anders apart van elkaar zouden doen.

Ynbusiness is een gezamenlijk initiatief van het bedrijfsleven, provincie Fryslân, gemeenten Leeuwarden, Heerenveen, Smallingerland en Súdwest Fryslân, en het Friese hoger en middelbaar beroepsonderwijs, verbonden in het Innovatiepact Fryslân (IPF). Het primaire doel is de ondernemer krachtig te ondersteunen bij de groei van het bedrijf. Ynbusiness heeft een sectorspecialist R&T die bovendien secretaris is van de Toerisme Alliantie Fryslân.

DataFryslân is een samenwerking tussen Friese organisaties en het CBS om het datagedreven werken in Fryslân te versterken. Sociaal domein en R&T zijn prioritaire aandachtsvelden. Voor R&T is een eigen programmaleider aangesteld. DataFryslân is opgericht door provincie Fryslân en de gemeenten Leeuwarden, Súdwest-Fryslân en Smallingerland, Rijksuniversiteit Groningen/Campus Fryslân, NHL Stenden hogeschool, het CBS en het Fries Sociaal Planbureau.

Bijdragen aan systemorganisaties

	Merk Fryslân	Marrekrite	Ynbusiness	DataFryslân
Bijdrage provincie Fryslân	660.900 (jaarlijks structureel)	718.100 (jaarlijks)	130.000 (tot 2020)	210.000 (2019 en 2020)
Bijdrage gemeenten	120.000	681.900 (jaarlijks)		310.000 (2019 en 2020)
Bijdrage overige partijen	75.000		130.000	

2.2 Huidige provinciale inspanningen: Bestuursakkoord Geluk op 1

In het nieuwe bestuursakkoord zijn de ambities voor wat betreft R&T opgenomen onder resultaat 50:

De groei in het Friese recreatie en toerisme is bijgebogen naar ‘slimme groei’.

Slimme groei betekent inzetten op (cultuur)toeristen die geïnteresseerd zijn in de kwaliteit en identiteit van onze provincie, meer jaarrond bezoek in plaats van pieken en meer bezoek in Noord-, Noordoost- en Zuidoost-Fryslân. Het betekent ook innovatie om personeelstekorten te voorkomen.

Slimme groei in toerisme betekent ook de sector verbinden met de negen thema’s van het programma Circulair Fryslân. In het bestuursakkoord is opgenomen dat de provincie in 2028 de meest circulaire en rijkste brede welvaartsregio van Europa willen zijn.

Naast resultaat 50 uit het Bestuursakkoord zijn de volgende resultaten specifiek relevant voor R&T:

- Resultaat 2: taskforce RES, ook van belang voor MKB in R&T-sector Economie
- Resultaat 15: taskforce Veenweide, van belang voor alle gebruiksfuncties in het gebied
- Resultaat 22: circulaire economie, voucherregeling MKB, relatie met R&T-sector
- Resultaat 23: export, inzet R&T-sector bij outbound missies
- Resultaat 25: Fries onderwijsakkoord, relatie met toekomstbestendige banen R&T-sector
- Resultaat 28: flexibele huisvesting, relatie met arbeidsmarkt R&T-sector, seizoenswerkers
- Resultaat 32: Resultaat 33: binnenhalen topsportevenementen, relatie met vermarkting
- Resultaat 35: Skarster Rien en Bolsward, van belang voor vaarrecreatie
- Idem resultaat 36, 37, 38
- Resultaat 40: hoofdfietsroutes, relatie met routenetwerken R&T
- Resultaat 42: OV platteland, relatie met vervoersvraag toeristen
- Resultaat 43: sneller OV naar Randstad, relatie met bereikbaarheid voor toeristen
- Resultaat 47: concessieverlening Wadden, relatie met Merk Fryslân (Visit Wadden)
- Resultaat 50: LF2028, aantrekken cultuurtoeristen
- Resultaat 51: cultuur, aantrekkelijk cultureel klimaat, aantrekken cultuurtoeristen

- Resultaat 53: rijksmonumenten, aantrekkelijk erfgoed goed voor toerisme
- Resultaat 58: brede welvaart, Europa: koek vergroten voor R&T.

2.3 Integraal beleid

Andere beleidsvelden die van belang zijn voor deze startnotitie en straks ook de nieuwe beleidsbrief zijn:

In de **Ontwerp-Omgevingsvisie**, 'De Romte diele', zet de provincie in op slimme groei van de gastvrijheidseconomie en op het open, toegankelijk en beleefbaar houden van wateroevers en kustlijnen. Hiermee wordt op verschillende opgaven zoals vitale logiesaccommodaties en vitale waterrecreatie een sturingsrelatie gelegd tussen toerisme en de leefomgeving.

De Ontwerp-Omgevingsvisie is vastgesteld en ter visie gelegd voor inspraak, tegelijk met de PlanMer en de Passende Beoordeling. De reacties worden gebundeld en beoordeeld. Op basis hiervan komt er een definitieve Omgevingsvisie die naar verwachting medio 2020 wordt voorgelegd aan de Staten.

De **Beleidsbrief Werkje mei Fryslân** kent een looptijd van 2016 t/m 2020 en zet in op innovatiekracht en het Friese MKB. Meer dan negentig procent van het Friese bedrijfsleven is MKB. De beleidsbrief zet in op vijf lijnen:

- (1) faciliteren en begeleiden MKB;
- (2) beschikbaar stellen kapitaal;
- (3) versterken menselijk kapitaal
- (4) vestigingsklimaat en
- (5) internationaal ondernemen.

De provincie zet in op generiek instrumentarium voor het MKB, ongeacht de sector. Voor R&T betekent dit dat ook toeristische ondernemers gebruik kunnen maken van instrumentarium als MKB-vouchers of de ondersteuning door Ynbusiness. Hoewel maatwerk voor toeristische ondernemers van belang blijft, biedt deze aanpak wel meer kansen voor cross-overs en kennisdeling tussen toerisme en andere (MKB)sectoren als bijvoorbeeld retail en landbouw.

De **visie Waterrecreatie** en de evaluatie van het Friese Merenproject is in februari 2019 in de Staten behandeld. Het vormt de grondslag voor:

- (1) de integrale vervolgitwerking van de gebruikswaarde van het volledige Friese water (indeling in zones);
- (2) de evaluatie van de beleidsnotitie snelle watersport,;
- (3) de inventarisatie van de dieptepeilingen die tot 2021 worden uitgevoerd.

Deze punten worden verder uitgewerkt in een beleids- en uitvoeringsprogramma Gastvrijheidseconomie, waarbij keuzevarianten met integrale consequenties en kosten aan de Staten in de huidige coalitieperiode worden voorgelegd. Waterrecreatie maakt onderdeel uit van de zowel deze Startnotitie als de daarop volgende Beleidsbrief Gastvrij Fryslân 2028.

2.4. Wat vragen partners van de provincie?

De [Position Paper Gastvrij Fryslân 2030](#) schetst prioritaire opgaven voor Fryslân. Bij de totstandkoming hiervan zijn gesprekken gevoerd met ondernemers, onderwijs en overheid samenwerkend in de TAF. Daarnaast is er overleg tussen rijk, provincie en gemeenten over de beleidsrichting voor R&T. Met de andere provincies en het rijk is er overleg over (uitvoering van) het perspectief Bestemming Nederland en recent het adviesrapport van de Raad voor de Leefomgeving. Met de Friese gemeenten is overleg over toeristisch beleid in VFG verband en via het halfjaarlijks overleg tussen provincie en Friese gemeenten. Op basis van deze gesprekken is ons duidelijk geworden dat de gevraagde rol van de provincie per opgave verschilt en dat voor elke opgave een schipper, cq aanjager, bereid is om hieraan te trekken vanuit de sector zoals die verenigd is in de TAF. We maken daarbij onderscheid in vier rollen conform het NSOB model voor overheidssturing.

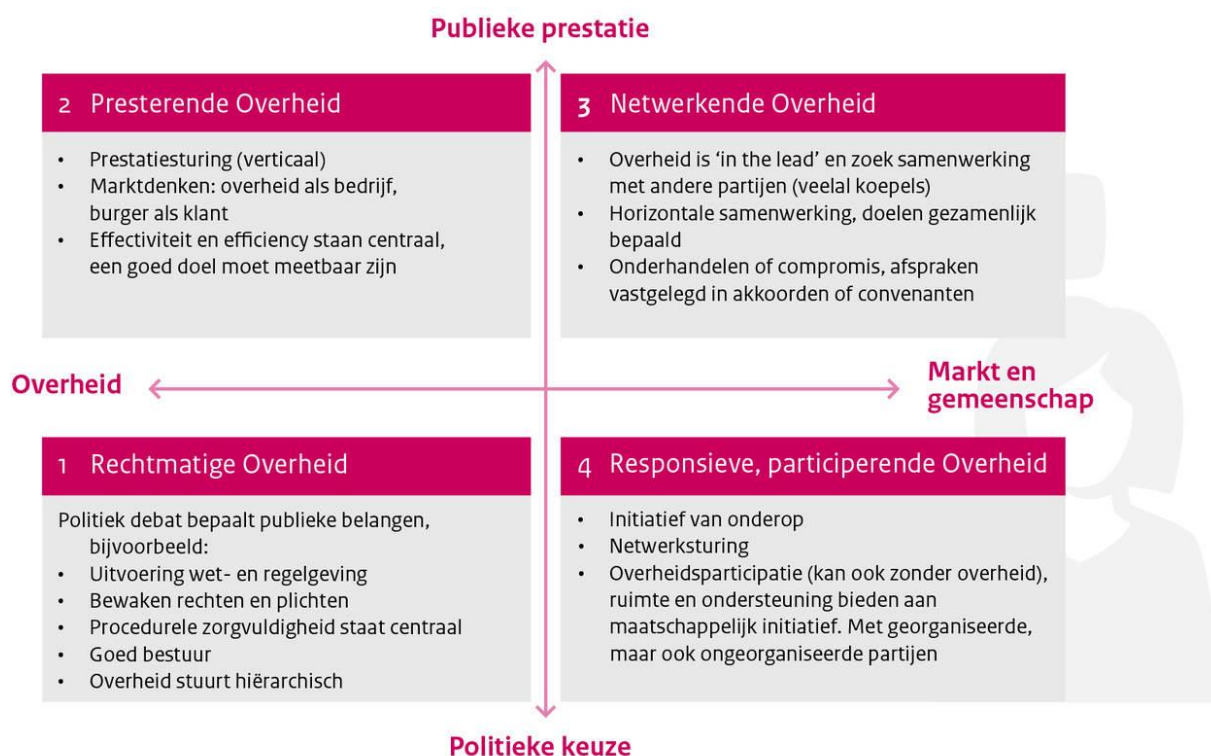
Opgave	Schipper	Rol Provincie
1. Slimme Groei	Ynbusiness	Participerend
2. Toekomstbestendige banen	KHN, Recron, HISWA	Netwerkend
3. Destinatiemarketing	Merk Fryslân	Presterend (via subsidie)

4. Vitale Waterrecreatie	Marrekrite, provincie	Presterend en Rechtmatig
5. Vitale Logiesaccommodaties	Ondernemers, gemeenten	Netwerkend/rechtmatig
6. Dagrecreatieve netwerken	Regio's, gemeenten	Netwerkend
7. Data op orde	Stenden (ism DataFryslan)	Presterend (via opdracht)

Van provincie Fryslân wordt verwacht dat zij systeemorganisaties als Merk Fryslân, Marrekrite, Data Fryslân en Ynbusiness (financieel) ondersteunt en mede koers bepaalt voor Fryslân als geheel.

Ter illustratie (1): het initiatief tot een onderzoek naar vitaliteit van de Friese logiesaccommodaties komt van ondernemers uit de sector. De TAF heeft een voorverkenning laten uitvoeren en de investeringen die nodig zijn voor vitale logiesaccommodaties komen vooral van ondernemers en private investeerders. Gemeenten zijn primair aan zet wat betreft vergunningen en handhaving. Maar het onderzoek naar Vitale Logiesaccommodaties wordt in opdracht van de provincie uitgevoerd met een financiële bijdrage van het ministerie van BZK. Deze opgave slaagt alleen in samenwerking tussen en met ondernemers en gemeenten. Daarom is er vanuit de TAF een stuurgroep samengesteld en vervult de provincie vooral een netwerkende rol. Als het gaat om de kwaliteit van de Leefomgeving (zie Ontwerp Omgevingsvisie) heeft de provincie bovendien een rechtmatige rol, bijvoorbeeld in de sturing op slimme groei en het open, bereikbaar en beleefbaar houden wat wateroevers en kustlijnen.

Ter illustratie (2): bij een vitale waterrecreatie wordt van de provincie verwacht dat deze een presterende en een rechtmatige overheid is. In het eerste geval gaat het om het op diepte houden van de vaarwegen en eventuele nieuwe vaarverbindingen zoals de verbinding Tjeukemeer – Lemmer die in het Bestuursakkoord is genoemd. In het tweede geval gaat het om het feit dat provincie eigenaar is van veel oppervlaktewater in onze provincie en vanuit die rol vergunningen al dan niet verleent. Ook hier stuurt en beoordeelt de provincie vanuit de kwaliteit van de leefomgeving (denk aan beoordeling van watersportaccommodaties en voorzieningen (zoals jachthavens).

Het NSOB model

3 Varianten voor provinciale inzet recreatie en toerisme

In deze startnotitie leggen wij drie varianten aan u voor wat betreft de provinciale inzet voor R&T. Bij alle varianten volgt daarna een beleidsbrief R&T, inclusief een uitvoeringsparagraaf.

In die beleidsbrief werken wij de ambitie, de doelen, inspanningen, resultaten en monitoringskader verder uit.

Bijdrage aan geluk

Een aantal belangrijke toeristische ontwikkelingen heeft de komende tijd, mede afhankelijk van hoe wij er hier in Fryslân mee omgaan, invloed op de brede welvaart in Fryslân. Wij sluiten in onze benadering van R&T aan op de koers van het bestuursakkoord Geluk op 1. Concreet betekent dit dat we slimme toeristische groei voor Fryslân zien als middel om bij te dragen aan onze woon- en leefomgeving, natuur- en cultuurerfgoed en toekomstbestendige banen. Oftewel slimme groei levert een bijdrage aan geluk en brede welvaart in Fryslân. Slimme groei betekent ook spreiding van toerisme binnen Fryslân en tussen de seizoenen. Dat kan op meerdere manieren.

In de Position Paper Gastvrij Fryslân 2030 worden prioritaire opgaven geschetst waar Fryslân de komende jaren mee te maken krijgt: slimme groei, toekomstbestendige banen, destiniatiemarketing, vitale waterrecreatie, vitale logies, dagrecreatieve netwerken compleet en data op orde. We hebben te maken met een voor onze provincie gestage toename van toerisme, een afnemende beroepsbevolking en toenemende druk op de ruimte. Ging het in de afgelopen twintig jaar meer om infrastructuur en economie (Friese merenproject) en economie en gastvrijheid (beleidsbrief economie van de Gastvrijheid), nu verschuift de focus naar het bijbuigen van de groei naar slimme groei en brede welvaart. In alle varianten denken we daarom dat we kritischer zullen moeten zijn op het soort toerisme waar we ons samen met overheden, ondernemers en onderwijs op gaan richten de komende jaren. Oftewel slimme groei vanuit eigen kracht met een in de regio verankerd bedrijfsleven, hogere bestedingen in plaats van vooral meer massa en gericht op buitenlandse markt met interesse voor specifieke karakter van Fryslân. En met Agenda 2028 voortbouwen op succes van LF2018, Leeuwarden, Friese 11 steden en cultuurtoerisme. Slimme groei betekent ook innovatie en de verbinding leggen met andere sectoren, bijvoorbeeld het meer openstellen van typisch Friese bedrijven (zuivelketen, watertechnologie, jachtbouw, etc). Of door de verbinding met circulaire economie, natuur inclusieve landbouw en behoud door ontwikkeling van het decor en landschap (omgevingsvisie).

In alle varianten sluiten we aan bij de kaders van het Bestuursakkoord. Daar staat onder andere in dat we, om onze doelen te bereiken, willen investeren in de basisinfrastructuur, gebruik maken van Yn Business, de Toerisme Alliantie en het Innovatie Platform Fryslân en meer marketing laten uitvoeren met aandacht voor LF2028. Ook hoort hierbij voortbouwen op het Friese Meren project, het verder verbeteren van het Friese aanbod aan verblijfsmogelijkheden, betere benutting van fiets en OV in dagrecreatie en verschaffen van goede data aan de ondernemers. In alle varianten geven we ook gehoor aan de toegenomen maatschappelijke energie in burger- en ondernemersinitiatieven. We kennen de voorbeelden van Holwerd aan Zee, het succes van LF2018 en momenteel werkt een groep koplopers uit de toeristische sector aan Icoonprojecten zoals 'De kracht van het Tsjukemar'. We moeten als provincie nog beter zijn voorbereid op deze krachtige initiatieven. We zullen een manier moeten ontwikkelen om flexibel en snel te kunnen reageren op dit soort initiatieven. Om dit te kunnen, is het nodig om hiervoor in het nieuwe nog door PS vast te stellen beleid voldoende mandaat en ruimte te bieden.

Hieronder de genoemde varianten:

3.1 Faciliteren slimme groei basis

In deze variant zetten we de huidige provinciale inzet en werkwijze van R&T voort met de aanpassing dat we ons daarbij richten op het faciliteren van slimme groei. We houden wel vast aan specifiek inhoudelijk beleid, maar koppelen dat niet aan een programmatische werkwijze met de sector, waarin we per prioritaire opgave inspanningen uitwerken in een uitvoeringsprogramma. Dit betekent dat we de beleidsbrief Economie van de Gastvrijheid gaan actualiseren door te kiezen voor een overwegend economische insteek en voor een rol als voornamelijk netwerkende overheid, gericht op Zichtbaarheid, Ondernemerschap en Omgeving. Uitzondering hierop is de uitwerking van de opgave vitale waterrecreatie in een uitvoeringsprogramma.. We werken daarbij samen in de triple helix met de TAF en investeren in kennis, systeemorganisaties en investeringskracht. Net als in afgelopen bestuursperiode ligt daaraan niet een uitvoeringsprogramma en dito werkwijze aan ten grondslag. Wel gaan we in onze

opdrachtverlening aan Merk Fryslân sterker inzetten op spreiding van toeristen in tijd en over de provincie. En ook bij de inzet van andere instrumenten, zoals onze bijdrage aan Marrekrite of Ynbusiness, richten we ons op het faciliteren van slimme groei, zodat toerisme een bijdrage levert aan de brede welvaart van onze inwoners. In de actualisatie van de beleidsbrief zullen we wel aandacht besteden aan de veranderende rol van gemeenten en initiatieven, maar grotendeels binnen de context van de huidige middelen en steunstructuren.

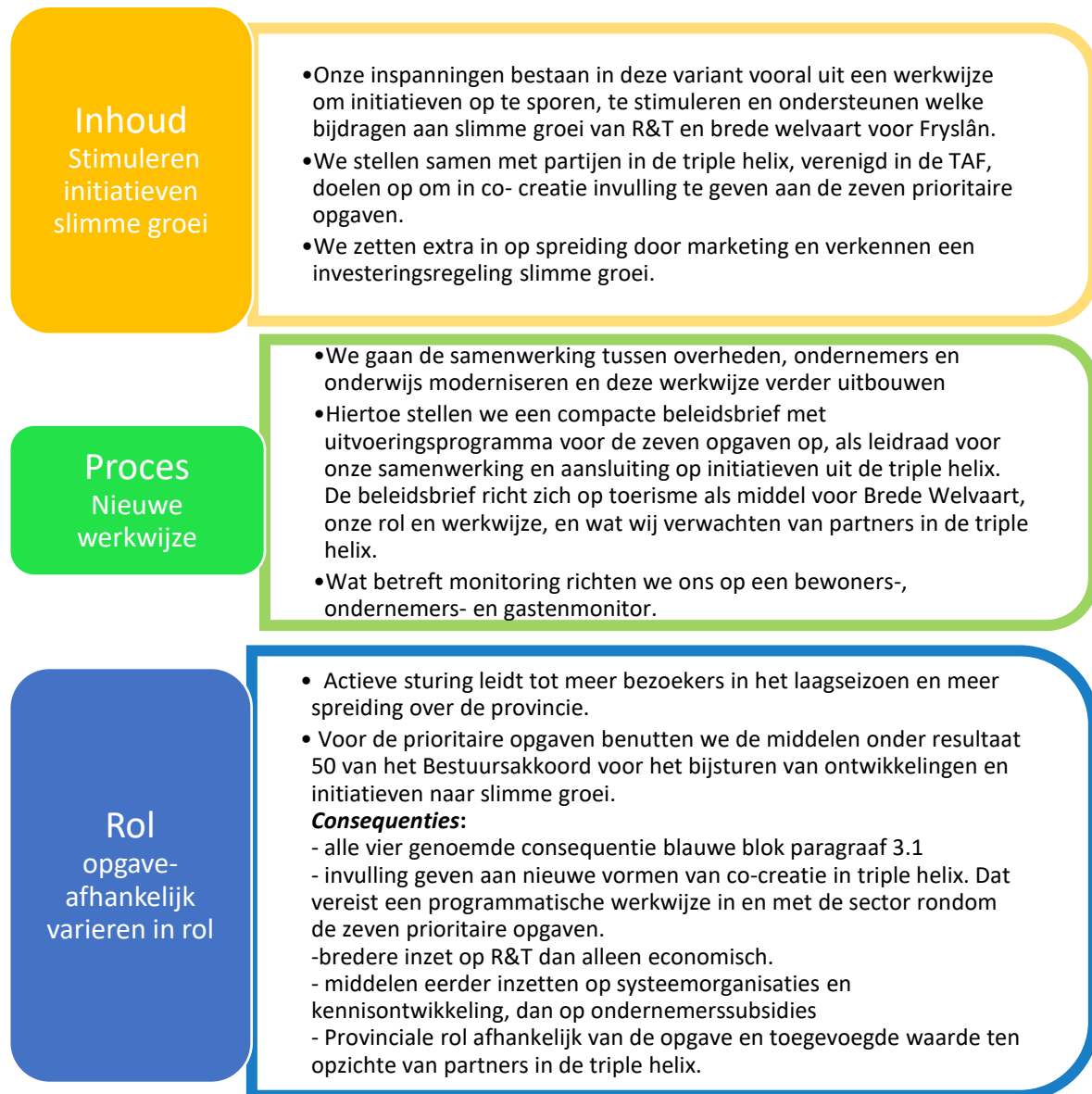

Gezien de ervaringen uit de afgelopen bestuursperiode is de verwachting dat deze variant, bij ongewijzigde conjunctuur, leidt tot slimme groei in een tempo dat gelijk is aan die van de afgelopen jaren (scenario 2030a Position Paper). Net als in afgelopen periode is hierbij onze inzet niet programma-tisch en niet specifiek gericht op de prioritaire opgaven. Dus we faciliteren slimme groei, maar jagen deze niet actief aan via de prioritaire opgaven. Het initiatief hiervoor ligt dus vooral bij de sector.

3.2 Aanjagen slimme groei en een plus op marketing

In deze variant sluiten we steviger aan bij ontwikkelingen als vernieuwde aandacht voor brede welvaart, leefomgeving, toegenomen burgerinitiatief en co-creatie in de triple helix. Meer dan variant 1 gaan we hier actief op zoek naar mogelijkheden om daarbij een helpende kracht te zijn afhankelijk van de deelopgave. We variëren daarbij onze rol (zie paragraaf 2.4), waarbij we mede initiatief verwachten van onze partners. We willen bij het invullen daarvan zo goed mogelijk aansluiten op de kracht van de samenwerkende ondernemers, onderwijs en medeoverheden. We zoeken het zwaartepunt in deze

variant dan ook zo min mogelijk in gedetailleerde inhoudelijke bemoeienis en sturing, maar vooral in een werkwijze gericht op het versterken van systeemorganisaties als Merk Fryslân, De Marrekrite, Yn-business, Toerisme Alliantie Fryslân en DataFryslân. Ten opzichte van variant 1 zetten we bovendien in op extra marketinginzet en verkennen we de inzet van een investeringsregeling slimme groei, waarin we slimme groei kunnen aanjagen, bijvoorbeeld via icoonprojecten.

We verwachten in deze variant een (met de conjunctuur meebewegende) voorzetting van de groei zoals de afgelopen periode (scenario 2030a), maar we jagen daarbij, samen met de partners in de triple helix, wel actief aan richting slimme groei gericht op brede welvaart en leefbaarheid. En we zetten in op, waar mogelijk, koppeling met ander beleid, onder andere op het gebied van retail, circulaire economie, klimaat, landbouw, natuur en landschap, mobiliteit en infra, erfgoed, taal en cultuur en de omgevingsvisie.

3.3 Aanjagen slimme groei, plus op marketing en koppelkansen

Deze variant is in de basis gelijk aan variant 2, maar in aanvulling zet variant 3 steviger in op toerisme binnen het Friese beleid en het verkrijgen van een *fair share* in de landelijke toerismegroei. Dat betekent dat we naast het bijsturen ook inzetten op het verhogen van de trend, zodat de sector een grotere bijdrage kan leveren aan brede welvaart en leerbaarheid in onze provincie. Onze inspanningen zijn in deze variant gericht op een kwalitatieve groei in de richting van scenario 2030b uit de Position Paper. Het uiteindelijke resultaat van die inspanningen is mede afhankelijk van de markt, arbeidsproductiviteit en conjunctuur.

Ook hierbij sluiten we, veel meer dan in variant 1, aan bij ontwikkelingen als vernieuwde aandacht voor brede welvaart, leefomgeving, toegenomen burgerinitiatief en co-creatie in de triple helix. Ook in deze variant gaan we, net als in variant 2, actief op zoek naar mogelijkheden om daarbij een helpende kracht te zijn, waarbij we onze rol aanpassen aan de deelopgave. Onze werkwijze is net als in variant 2 gericht op versterken van systeemorganisaties, extra marketinginzet en het verkennen van een investeringsregeling.

Koppelkansen slimme groei, circulaire economie en brede welvaart

Maar we gaan daarbij een stapje verder door als provincie Fryslân maximaal in te zetten op koppelkansen slimme groei, circulaire economie en brede welvaart met toerismebeleid als een integraal onderdeel van onze totale inspanning op deze doelen. Het wordt onder andere meegenomen in de uitvoering van beleidsthema's als bijvoorbeeld circulaire economie, retail, cultuur, LF2028, leefbaarheid (IMF), water, infrastructuur, verkeer en vervoer (OV concessies), natuur, landbouw (regiodeal), woon- en leefomgeving, Nationale Parken (nieuwe stijl), erfgoed (erfgoeddeals) en het programma IJsselmeerkust, De Nieuwe Afsluitdijk en Waddenkust en het binnenhalen van Rijks (regiodeals) en Europese middelen. Maar daarnaast bijvoorbeeld ook in opdrachten en bijdragen aan organisaties als Vereniging Circulair Friesland, Innovatie Platform Fryslân, DataFryslân, Fries Museum en diverse steunorganisaties op andere beleidsterreinen.

Dit 'tandje erbij' past binnen de resultaten van het bestuursakkoord en bij de landelijke trends en bij recente adviezen zoals geschetst in het rapport Raad van de Leefomgeving. Dankzij deze werkwijze en bundeling van krachten met andere beleidsvelden en -middelen, vergroten we de slagkracht van onze provinciale rol en inzet en is er meer ruimte om actief en financieel te participeren in de realisatie van een aantal iconoprojecten, zoals het Tjeukemeerplan en Holwerd aan Zee.

Deze variant 3 gaat mede dankzij koppelkansen uit van een nog stevigere inzet op marketing dan in variant 1 en 2 en een sterkere kwalitatieve groei van toerisme die leidt tot hogere bezettingsgraden en overnachtingscapaciteit gericht op cultuurtoerisme (erfgoeddeals, omgevingsvisie).

Slimme financiële koppelingen

Een voorbeeld van een slimme financiële koppeling is die tussen circulaire economie, erfgoeddeals en cultuurtoerisme. In een toeristische herbestemming van karakteristiek erfgoed door een MKB-er die zich volledig richt op circulaire economie is een uitwerking daarvan. Door de middelen vanuit drie beleidsvelden te koppelen kunnen drie keer zoveel projecten worden gefinancierd, mits ze maar bijdragen aan de beleidsdoelen voor de drie thema's die alle drie, net als de rest van ons beleid, gericht is op het vergroten van de brede welvaart in Fryslân.

Inhoud Stimuleren initiatieven slimme groei

- Onze inspanningen bestaan in deze variant vooral uit een werkwijze om initiatieven op te sporen, te stimuleren en te ondersteunen welke bijdragen aan slimme groei van R&T en brede welvaart voor Fryslân.
- We stellen samen met partijen in de triple helix, verenigd in de TAF, doelen op om in co-creatie invulling te geven aan de prioritaire opgaven.
- We zetten extra in op spreiding door marketing en verkennen een investeringsregeling slimme groei.
- We investeren via slimme financiële koppelingen mee in Icoonprojecten waar die bijdragen aan Slimme Groei en investeren extra in Destinatiemarketing.

Proces Nieuwe werkwijze

- We gaan de samenwerking tussen overheden, ondernemers en onderwijs moderniseren en deze werkwijze verder uitbouwen
- Hiertoe stellen we een compacte beleidsbrief met uitvoeringsprogramma voor de prioritaire opgaven op, als leidraad voor onze samenwerking en aansluitend op initiatieven uit de triple helix. Deze richt zich op toerisme als middel voor Brede Welvaart, onze rol en werkwijze, en onze verwachting van partners in de triple helix.
- Wat betreft monitoring richten we ons op een bewoners-, ondernemers- en gastenmonitor.

Rol opgave- afhankelijk variëren in rol

- Sturing leidt tot meer bezoekers in het laagseizoen en aan de Waddenkust, Noordoost en Zuidoost Friesland.
 - Voor de prioritaire opgaven benutten we de middelen onder resultaat 50 van het Bestuursakkoord voor het bijsturen van ontwikkelingen en initiatieven naar slimme groei
 - Daarnaast benutten we voor de prioritaire opgaven een toerisme inclusieve strategie op andere beleidsvelden voor het bijsturen van ontwikkelingen en initiatieven naar slimme groei
- Consequenties:**
- alle vier genoemde consequentie blauwe blok paragraaf 3.1
 - alle vier genoemde consequenties blauwe blok paragraaf 3.2
 - koppelkansen slimme groei, circulaire economie en brede welvaart en daardoor financieringskansen icoonprojecten en destinatiemarketing.

We verwachten in deze variant een versterking van de groei, welke meer in lijn ligt met de landelijke (hogere) groei, oftewel een *fair share*. Dat is afhankelijk van een aantal factoren, waaronder verhoging van de arbeidsproductiviteit, meer in de richting van scenario 2030 b uit de Position Paper mede dankzij bundeling van beleidsthema's en -middelen en daardoor meer investeringsruimte in icoonprojecten en slimme groei. We blijven daarbij net als in variant 1 en 2, samen met partners in de triple helix, sturen op de richting waarin deze groei plaatsvindt. Dus vooral in laagseizoen en met nadruk op die gebieden waar toerisme een bijdrage levert aan leefbaarheid en brede welvaart.

4. Onze voorkeur: variant 3 aanjagen slimme groei plus op marketing en koppelkansen

Alle varianten passen binnen het bestuursakkoord. Onze voorkeursvariant is variant 3. In deze variant is de sturing op slimme groei en bijdrage aan brede welvaart maximaal. De uiteindelijke keuze is aan Provinciale Staten, daarom hieronder samengevat de overwegingen in de keuze van de drie varianten.

Variant 3 gaat grotendeels uit van dezelfde inspanningen als in variant 2, maar we maximaliseren onze inspanningen in de breedte van onze provinciale instrumenten gericht op brede welvaart. Slimme groei van toerisme wordt daarin gezien als een prioriteit welke we ook vanuit andere beleidsvelden actief nastreven. Door het actief benutten en bundelen van deze koppelkansen vergroten we onze slagkracht binnen de financiële kaders van het bestuursakkoord. Hiermee vergroten we de financieringsmogelijkheden voor bijvoorbeeld nog te selecteren icoonprojecten en vergroten we de marketinginspanning gericht op een evenrediger deel van de groei in (buitenlands) toerisme binnen Nederland. Bij het kiezen van deze variant combineren we groeidoelstellingen in aantallen bezoekers en banen met het doel van tevreden bewoners, ondernemers en gasten. Variant 3 sluit ook het beste aan bij de rol die partners in de triple helix van ons verwachten en op de ambities zoals uitgesproken in de beeldvormende commissie van 5 juni j.l.

Variant 2 levert, binnen de kaders van het bestuursakkoord, niet de maximale bijdrage aan brede welvaart en heeft daarom niet onze voorkeur. De variant gaat uit van samenwerking vanuit de kracht van elk van de verschillende partners en het aanjagen slimme groei door de provincie op een actieve manier. Aansluiten bij de prioritaire opgaven betekent dat we als provincie onze instrumenten inzetten ten behoeve van slimme groei en per opgave vanuit een verschillende rol. En we investeren ten opzichte van de afgelopen beleidsperiode meer in marketing. De bijdrage die we als provincie leveren aan slimme groei is in variant 2 hoger dan in variant 1 doordat we effectiever en actiever te werk gaan.

Voor wat betreft onze toekomstige rol op het gebied van R&T geven we ook niet de voorkeur aan variant 1. Deze variant gaat uit van een benadering die ook gericht is op het faciliteren van slimme groei, maar vooral vanuit een economische instrumentarium. Bovendien wordt in deze variant onvoldoende ingespeeld op de recente en te verwachten ontwikkelingen en opgaven en de toegenomen rol van partners in de triple helix.

Financiële kaders

Zowel variant 1, 2 als 3 past binnen de financiële kaders en ambities van het bestuursakkoord. Bij de keuze voor de voorkeursvariant 3 worden de voor resultaat 50 in het bestuursakkoord gereserveerde middelen a € 13 mln op een slimme wijze gekoppeld aan middelen die voor de andere beleidsresultaten zijn gereserveerd. Hierdoor verwachten we meer financieringsruimte voor nader te selecteren icoonprojecten en destinationmarketing en daarmee een grotere bijdrage aan slimme groei en brede welvaart.

We denken dan onder andere aan slimme koppelingen met middelen vanuit beleidsthema's als bijvoorbeeld circulaire economie, retail, cultuur, LF2028, leefbaarheid (IMF), water, infrastructuur, verkeer en vervoer (OV concessies), natuur, landbouw (regiodeal), woon- en leefomgeving, Nationale Parken (nieuwe stijl), erfgoed (erfgoeddeals), het programma IJsselmeerkust, De Nieuwe Afsluitdijk en Waddenkust en het binnenhalen van Rijks (regiodeals) en Europese middelen. Maar daarnaast ook in opdrachten en bijdragen aan organisaties als Vereniging Circulair Friesland, Innovatie Platform Fryslân, DataFryslân, Fries Museum en diverse steunorganisaties op andere beleidsterreinen. Bij keuze voor variant 3 stellen we een compacte beleidsbrief op, met uitvoeringsprogramma en financiële paragraaf over inzet van aanvullende middelen.

Belangrijkste verschillen tussen de varianten

In onderstaande tabel is een overzicht gemaakt van verschillen tussen varianten 1, 2 en 3:

Varianten	Variant 1: slimme groei basis	Variant 2: slimme groei, plus op marketing	Variant 3: slimme groei, plus op marketing en koppelkansen
Gericht op scenario's Position Paper	2030a	2030a	2030b
Bijdrage aan slimme groei en brede welvaart	+	++	+++
Wat vraagt het?			
Samenwerking met triple Helix	x	x	x
Investeren in kennis, systeemorganisaties en investeringskracht	x	x	x
Verschuiving van generieke marketing naar spreiding binnen Fryslân	x	x	x
Rol flexibiliteit per opgave (NSOB model)		x	x
Verkenning investeringsregeling slimme groei		x	x
Fair share			x
Additionele inzet op marketing		+	++
Koppelinspanning andere beleidsvelden op toerisme inclusief beleid		+	++
Binnenhalen van Rijks (regiodeals) en Europese middelen		+	++

=====